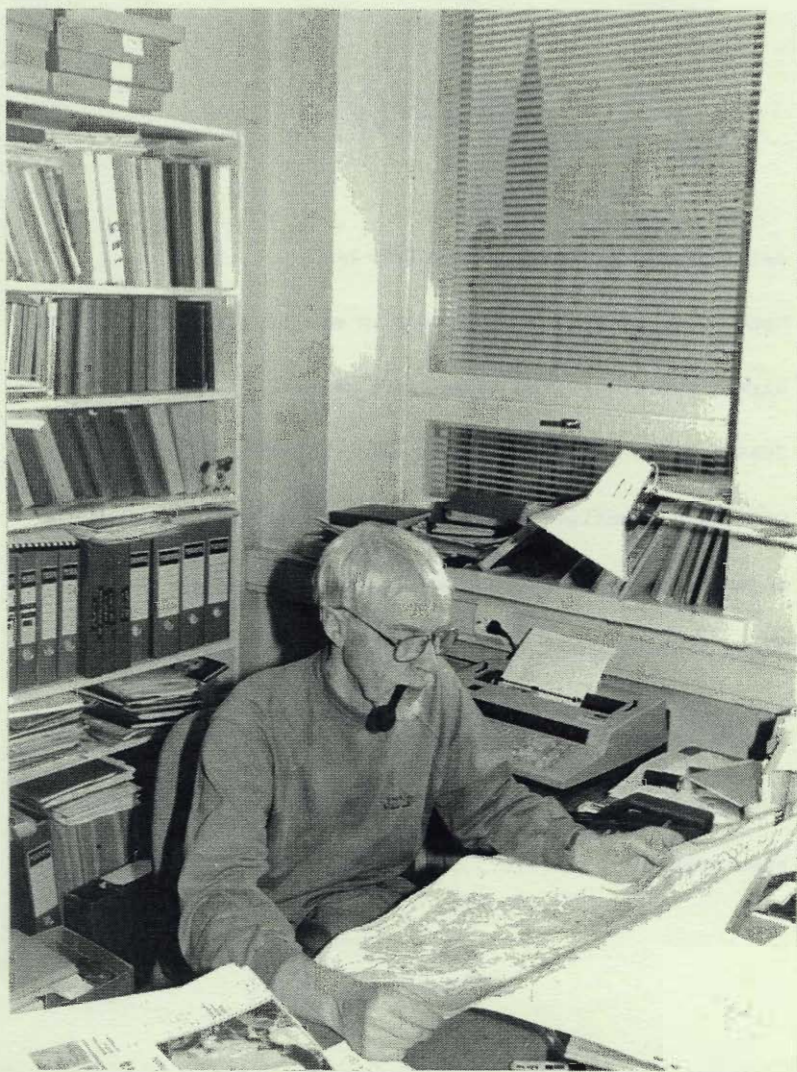

MUINAISTUTKIJÄ

2/1994

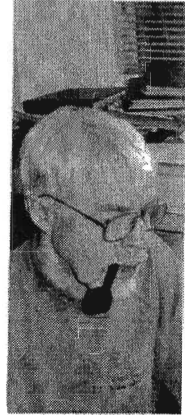

SUOMEN ARKEOLOGINEN SEURA RY

SISÄLLYS

Ari Siiriäinen, Huurteen Matista h.c.	1
Matti Huurre, Arkeologisen seuran suurin ongelma	3
Sirkku Pihlman, Viron arkeologit ja me	6
Juhani Railo, "Kaikki kukat saavat kukkia"	7
Unto Salo, Laitilan rautakautinen asutus	8
Suomen keskiajan arkeologian seuran matka ja seminaari	13
Janne Vilkuna, Huolestuttaa.....	14
Helsingin yliopistosta valmistuneita opinnäytteitä (Päivi Kankkunen ja Elo-Valente)	17
Julkaisuja	18
Saksittua	18

Huurteen Matista h.c.

"Tavalliseksi" tohtoriksi voi tulla niputtamalla yhteen muutama vanha varsin keskinkertainenkin artikkeli ja julistaa ne väitöskirjaksi tai sitten puurtaa yksi monografia aiheesta, jonka olisi voinut hyvin kuitata muutaman sivun artikkelillakin. Mutta h.c.:ksi nouseminen edellyttää paljon muutakin: niin monia näyttäviä tutkimuksia, että ne huomataan ilman väitöskirjastatustakin, ja lisäksi monenlaista vaikuttamista niin tieteen saralla kuin yhteiskunnassa laajemmaltikin. Näkyvin ero tavallisen ja h.c. FT:n välillä lienee se, että edellistä varten on käytävä kaiken kansan töllisteltävänä väitössalin piinanpenkissä kun taas h.c. ottaa vastaan tittelinsä paljon arvokkaammin juhlallisen seremonian välityksellä.

Matti täyttää FT h.c.:n kriteerit kirkkaasti, eikä humanistisen tiedekunnan kokouksessa ollut pienintäkään vaikeutta saada muita siitä vakuuttumaan. Väitöskirjatasolle yltää Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria (1983) eikä Satakunnan kivikausikaan (1991) kauas siitä jää. Kumpaakin luetaan ahkerasti kurssikirjana. Laajojen kansalaispiirien tietoisuuteen painuu kuitenkin lähtemätömimmin Helsingin yliopiston arkeologian pääsykoeteoksenakin käytetty 9000 vuotta Suomen esihistoriaa (1979), josta kaikki opiskelu siis alkaa - tosin monen kohdalla myös päättyy, koska pääsykokeeseen lopahtaa pyrkijöistä lähes 90 prosentin tie. Matti on siis levittämässä tietoutta arkeologiasta ja Suomen esihistoriasta laajoille piireille.

Samaa palvelevat Matin monet erinomaiset pitäjäneshistoriat, joista ensimmäinen, Suur-Kalajoen, näki päivänvalon jo 1956. Lista on pitkä: Suur-Pyhäjoki 1969, Parkano ja Kihniö 1971, Pälkäne 1972, Vanha Saarijärvi 1972, Hattula 1976, Hämeenlinnan seutu 1978, Hyrynsalmi 1988; laajempiakin alueita Matti on, jo mainittujen maakuntien lisäksi, käsitellyt: Kainuu 1986 ja Oulujokilaakso 1991. Pystyyköhän kukaan suomalainen arkeologi ylpeilemään laajemmalla aineistontuntemuksella, johon Matilla yhdistyy lähes neljänkymmenen vuoden kenttätöiden myötä kertynyt syvälinen topografinen paikallistuntemus. Tämä kaikki edellyttää "nippeli-tiedon" lisäksi tieteellisten kysymysten hallintaa, puhumattakaan kyvystä muotoilla ajatuksensa selkeästi. "Puhtaasti" tieteelliset ansiot Matin toiminnassa ja tuotannossa kasaantuvat Kainuuseen, jossa Matista on tullut todella "oma poika", kaikkien tuntema ja tunnustama tutkija. Kainuussa artikkelit koottiin yksiin kansiinkin 1988 (Suomussalmen muinaisuutta) osoituksena siitä arvonnosta, jota Matti sillä(kin) kolkalla nauttii.

Kolleegojen piirissä Matin h.c. on herättänyt laajaa ja yksimielistä hyväksyntää ja tyytyväisyyttä: eipä olisi voinut paremmin osua! Sen olen saanut huomata monista spontaanisista reaktioista. Olen siis varma, että kuoro on kuuluva, kun vilpittömästi onnittelemme Mattia saavutetusta tohtorin arvosta.

Ari

Matti Huurre

ARKEOLOGISEN SEURAN SUURIN ONGELMA

Muinaistutkijan parissa viime numerossa (4/93 ja 1/94) Petri H. ja Leena L. pyrkivät virittämään keskustelua Suomen Arkeologisen Seuran nykytilasta. Hyvä niin; aktiivisuutta kaivataankin - nimenomaan jäsenistön taholta. Aktiivisuuden ei kuitenkaan pitäisi rajoittaa pelkkään kirjoitteluun. Tarvitaan toimintaa.

Petri toteaa, että instituutiot ovat jäsentensä näköisiä (ja hajuisia?). Arkeologinen seura on tuskin poikkeus. Se on siis nimenomaan Petrin, Leenan, Matin ja kaikkien muiden muutaman kymmenen jäsenensä näköispainos, juuri niin aktiivinen tai passiivinen kuin me yhteensä olemme. Peilistä jokainen voi helposti todeta, miltä osa siitä näyttää. Itse olen peiliin katsonut enkä ole näkemästäni ilahtunut. Jos minä kuulun jäsenistön aktiivisimpaan osaan, niin huonosti ovat asiat.

Silloin tällöin olen pohdiskellut seuran tilaa, mutta en ole saanut siitä mitään paperille. Nyt kun Leena on esittänyt listan monista konkreettisista (?) ongelmista, provisoiduin sen verran, että kerron omia näkemyksiäni asiasta lähinnä hänen teesiensä pohjalta.

ONGELMA 1: Miksi hallitus ei vaihdu ?

Ei kai seuran hallitus ole mikään politbyroo, josta vain kuolema meidät erottaa ? Itse se ei itseään valitse, vaan joka vuosi pidetään vaalikokous, jossa voidaan valita uusi puheenjohtaja ja kaksi jäsentä hallitukseen erovuoroisten tilalle. Miksi hallitus ei sitten vaihdu ? Leena kysyy, miksi verenvaihtoa pelätään. Kuka pelkää ? Jos halua muutoksiin olisi, tulisi vaalikokouksiin kai joskus enemmän porukkaa kuin se kourallinen, joka niissä käy ja uusien ehdokkaitten puutteessa valitsee erovuoroiset uudelleen. Vaihtoa saadaan vain silloin, kun joku haluaa jäädä pois (kyllä niitäkkin on), mutta ei ole kovin helppoa löytää ketään tilalle. Kysymykseen, mikä hallituksessa houkuttelee, näyttää siis vastaus olevan: Ei mikään. Käsitökseni mukaan hallituksessa ollaan lähinnä velvollisuudentunnosta. Ei seuran kokoisen kivireen kiskominen ainakaan huvia ole.

Vuosikokouksissa väkeä käy juuri ja juuri sen verran, ettei hallitus ole vielä joutunut antamaan itselleen tili- ja vastuuvapautta. Kuitenkin ne ja vaalikokoukset pyritään yleensä järjestämään sellaiseen aikaan, että arkeologeilla on Helsingissä muuta-kin ohjelmaa, esim. kenttätöseminaari. Onko tosiaan niin, että jos seuran jäsenillä ei riitä halua vaihtaa hallitusta, niin hallituksen pitäisi pakottaa heidät siihen ?

Hallituksessa on helsinkiläisensemistö, mutta niinhän on myös jäsenissä. Kaksi "hallitsijaa" on sentään muualta eikä mikään estä valitsemasta vaikka kaikkikin Helsingin ulkopuolelta. (Mistä Leena on keksinyt "kiintiöperiaatteen"? Minä tiedän vain aina pidetyn tärkeänä, että hallituksessa on muitakin kuin helsinkiläisiä.) Kokemus on osoittanut ainakin Oulun olevan turhan kaukana. Jäsenille taas matka Turustakin näyttää olevan liian pitkä, sillä sieltä tulee kokouksiin yleensä vain hallituksen jäsen. Turkulaisia on kuitenkin turha siitä moittia, koska helsinkiläisetkään eivät vaivaudu.

Leenan käsitystä hallituksen "arvovaltaisuuden" tarkoituksesta en oikein ymmärrä. Seuraa perustettaessa pidettiin tärkeänä, että hallituksessa on ainakin joku nimekkäämpi arkeologi, ei "pönkittämässä auktoriteettiä" vaan osoittamassa ulospäin, että kysymyksessä on vakavasti otettava yritys. Toimiva seura hankkii tietysti arvovaltaa tuloksillaan, mutta miten tuloksia saadaan ilman jäsenten aktiivisuutta.

ONGELMA 2: Seura ei keskustele eikä toimi arkeologisen toiminnan kehittämiseksi.

Mikä on tämä mystinen "Seura" ? Kenen kanssa sen pitäisi keskustella ja kehittää ? Onhan silloin tällöin yritetty järjestää keskustelutilaisuuksiakin alustajineen. Joskus ne ovat vetäneet paljonkin yleisöä, joskus taas paikalla on ollut vain muutamia asiasta kiinnostuneita.

Syytös sananvapauden puutteesta on aika ikävä. Leena on pahoittanut mielensä Savonlinnan kevätkokouksesta 1993 ja sanoo, että hallitus ajoi siellä läpi oman kantansa välittämättä jäsenten mielipiteistä. Eikö kuitenkin ole niin, että juuri hallituksen kuuluu antaa seuralta pyydetty lausunnot ? Jos seura on niihin tyytymätön, sillä on aina vapaus vaatia hallituksen pää vadiille. Mutta vaikka Leena ehkä jyrättiinkin Savonlinnassa, ei se kai merkitse yleistä sananvapauden puuttumista. En muista, että kokouksissa olisi ketään koskaan suoranaisesti vaiennettu, vaan kaikkia puheenvuoroja on kuunneltu, ehkä ei aina innostuneesti, mutta kohteliaasti kuitenkin. Käsittääkseni myös Muinaistutkija on kaikille avoin; valituksia sensuurista ei korviini ole tulut.

ONGELMA 3: Kuka ehtii ja jaksaa

... ja viitsii ?

Tästähän pääasiassa onkin kysymys. Kuka perustaa työryhmiä, vie läpä toimivia, toteuttamaan ideoita, joita nähtävästi on tarjolla runsain mitoin ? Odotetaanko, että hallitus on puistotäti, joka sanoo: nyt lapset, nyt sinä ja sinä ja sinä muodostatte työryhmän tätä leikkiä varten ? Ja sitten kaikki tottelevat innokkaina.

Pitäisikö muistuttaa, että seuran sääntöjen mukaan jäsenet voivat tehdä aloitteita, jotka hallitus tuo kokoukseen käsiteltäväksi. Myös jokaisessa kokouksessa on kaikilla tilaisuus sellaiseen. Lisäksi on mahdollista saada erityisestä syystä aikaan

seuran ylimääräinen kokouskin, jos vähintään viisi jäsentä tai 1/10 jäsenistä sitä kirjallisesti vaatii. Miksi toimintaa kaipaavat eivät ilman komennusta ideoi aloitteita, kokoa työryhmiä niitä toteuttamaan ja esitä niitä seuralle? Ehkä sellainen on liian rasittavaa ...

ONGELMA 4: Jäsenistö ei tunne seuraa omakseen. Taas tuo pahuksen "seura", joka ei välitä jäsenistään. Ongelman ydin kai on kuitenkin siinä, etteivät jäsenet välitä seurasta. Jos jäsenistö ei tunne seuraa omakseen, tehkään se siitä sellaisen, jonka tuntee.

ONGELMA 5: Seura ei tiedä mitä varten se on olemassa. Jos emme tiedä, mitä varten seura on olemassa, niin miksi hitossa itse kukin kuitenkin maksaa jäsenmaksunsa.

Yhteenveto:

Mikään seura tai yhteisö ei toimi itsestään eikä pelkän hallituksen voimin. Älkää tyytykö marisemaan, että seuran pitäisi olla sellainen tai tällainen ja että seuran pitäisi tehdä sitä tai tätä.

Jos vanhat pierut haisevat jo liikaa, niin pankaa ihmeessä tuuletus toimeen. Kapinalippu salkoon, junntaus käyntiin, vaalikokoukseen iskujoukko (sen ei tosiaan tarvitse olla suuri), joka kaappaa vallan ja tekee seurasta sellaisen kuin haluaa sen olevan.

Seura on juuri sellainen, millaiseksi sen teemme. Seurahan olemme ME.

Sirkku Pihlman

VIRON ARKEOLOGIT JA ME

Olin huhtikuun loppupuolella siinä onnellisessa asemassa, että pääsin mukaan Lehtisen Leenan järjestämälle harrastaja-arkeologien matkalle Viroon. Ohjelmassa oli pääasiassa retkeilyä Pohjois-Viron ja Tallinnan ympäristön muinaisjäänöksille. Porukka oli kiinnostunutta ja mukavaa, retkikohteet mielenkiintoisia ja virolaisia isäntiä koko ajan mukana neljä tai viisi.

Valter Lang otti kanssani esiin asian, jota olisin mielelläni käsitellyt seuran kevätkokouksessa kevätretken yhteydessä. Retkeen, kuten kevätkokoukseenkaan ei kuitenkaan ollut riittävästi kiinnostusta. Ammattiarkeologit eivät ehdi retkeillä eivätkä tavata toisiaan työpaikan ulkopuolella. Kontakteista oli Valterinkin kanssa kysymys, virolaisten ja suomalaisten arkeologien säännöllisistä tapaamisista, joissa pohdittaisiin tutkimuksen ajankohtaisia asioita. Kummankin maan arkeologiset seurat olisivat omiaan tällaisten säännöllisten, pienimuotoisten ja mahdollisimman epäbyrokraattisten tapaamisten organisoijiksi.

Seuran hallituksen viime kokouksessa päätettiin Leenan Muinaistutkijassa esittämän vinkin mukaisesti delegoida erilaisia tehtäviä hallituksen ulkopuolisille työryhmille. Tässäkin olisi ehkä työryhmän paikka. Ainakin Turussa näyttäisi olevan huomattavaa kiinnostusta pohtia erilaisia arkeologian ongelmia yhdessä virolaisten kanssa: Molempia tahoja kiinnostavia kysymyksiä on esittää mm. Muuttuva miljö - muuttuva yhteisö -projektin parissa työskentelevillä. Hyviä aiheita ja kiinnostuneita ihmisiä ei ole liian vaikea löytää. Tapaamisten organisoinnin pääongelma lienee taas matkojen rahoituksessa. Tässäkään eivät ole kyseessä suuret summat, ainakaan Suomen vinkkelistä katsottuna. Jos Suomen ja Viron hintatason suhde pysyy ennellaan, olisi sangen kannattavaa kokoontua useammin Viron puolella kuin Suomessa. Äskeisen kokemukseni mukaan yöpyminen Tallinnassa maksaa vieläkin alle satasen.

Kukin seuran jäsen voisi omalta osaltaan miettiä, millaisia teemoja haluaisi käsitellä virolaisten kollegojen kanssa ja informoida siitä mieluummin kirjallisesti seuran hallituksen jäseniä.

"KAIKKI KUKAT SAAVAT KUKKIA"

Muinaistutkija 1/1994 palstoilla oli hyvä ja värikkään kuvan antava juttu Mikkelin harrastaja-arkeologien toiminnasta. Kuvattu toiminta on käytännön kotiseututyötä, jossa koetaan sekä onnistumisen riemua että synkkiä tappion hetkiä.

Kuvaus kertoo myös siitä, että paikalliselle vapaaehtoiselle kotiseututyölle eri muodoissaan löytyy haasteita, joiden loppua ei näy. Oman kotiseudun omaleimaisuutta ja sen sisältämiä arvoja ymmärtäville ihmisille jatkuvat haasteet puolestaan synnyttävät työssä välttämättömän motivaation ja innostuksen.

Harrastajiin perustuva kotiseuduntutkimus on kuulunut sataa vuottaan juhlivan suomalaisen kotiseututyön keskeisiin toimintamuotoihin. Ajat ja asenteet ovat muuttaneet toiminnan painopistettä mutta usko tavallisen ihmisen haluun ja kykyyn tutkia oman kotiseutunsa ilmiöitä ja historiaa on aina ollut vahva.

Tämä on myös syy miksi Suomen Kotiseutuliitto on ollut järjestämässä omalta osaltaan esim. pohjoismaisia harrastaja-arkeologileirejä. Liiton monimuotoisessa toiminnassa harrastaja-arkeologian osalta on keskitytty yhteistoimintaan pohjoismaisella tasolla. Liitto on siis konkreettisella tavalla ottanut toiminnassaan huomioon harrastaja-arkeologit.

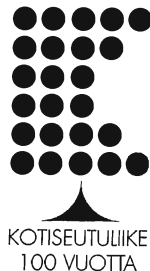
Tästä syystä Helena Partasen kirjoittamassa jutussa tuntui hieman oudolta letkaus liiton suuntaan: "Vastaus oli tosi nurja. Olen sitä mieltä, että Kotiseutuliitto nukkui onnensa ohi." Tämä sitaatti liittyy hänen 28.8.1991 liitolle tekemäänsä esitykseen, että Kotiseutuliiton organisaatiota laajennettaisiin mahdollisesti harrastaja-arkeologijaostolla. Liiton hallitus käsitteli esitystä ja totesi, että liiton tehtävänä on tukea a.o. toimintaa mahdollisimman konkreettisesti. Tätä varten liitto ilmoitti olevansa valmis luomaan tiedoston harrastaja-arkeologeista ja ylläpitämään sitä. Näin parannetaan alan harrastajien yhteydenpitomahdollisuuksia esim. tiedotettaessa kaivuuleireistä kotimaassa ja ulkomailla.

Ajatuksen kiinteästä organisaation laajentamisesta liiton hallitus jätti siinä vaiheessa avoimeksi korostaen käytännön toimenpiteiden merkitystä. Hallituksemme ottama kanta oli mielestäni hyvin käytännön läheinen ja vastasi hyvin Mikkelin harrastaja-arkeologien toimintamallia.

Liittomme on edelleenkin käytettävissä toteutettaessa yhteisiä harrastaja-arkeologien tavoitteita. Uuden suomalaisen liiton perustaminen ei mielestäni sinänsä takaa aikaansaannoksia. Annetaan kaikkien kukkien kukkia!

Juhlavuositerveisin

Juhani Railo
järjestösihteeri
Suomen Kotiseutuliitto

Unto Salo

Laitilan rautakautinen asutus

Projektissa Muuttuva miljö - muuttuva yhteisö valmistui helmikuussa 1994 Esa Saaren pro gradu -tutkimus **Laitilan rautakautinen asutuskehitys ajoitettujen kalmistolöytöjen valossa**; 127 s. sekä 5 karttaliitettä. Mielenkiintoisen sisällyksensä vuoksi se ansaitsee tulla esitellyksi ja kommentoiduksi Muinaistutkijan lehdillä.

Laitilan rautakautisen asutuksen yleiskuvan esitti Ella Kivikoski jo 1969 (Laitilan historia I), eikä se ole myöhemminkään olennaisesti muuttunut. Seikkaperäisesti ei Laitilan rautakautista asutusprosessia ole kuitenkaan aikaisemmin analysoitu.

Laitilan rautakautinen asutushistoria on Varsinais-Suomessa luku sinänsä: kalmistollinen asutus syntyi laajan merenlahden rannoille eikä siis joen suuhun ja alajuoksulle kuten maakunnassa yleensä. Laakea ja matala muinaislahti maatuvi kuitenkin muutamassa vuosisadassa, joten rannansiirtyminen oli paljon nopeampaa kuin muualla Varsinais-Suomessa. Sen vuoksi Laitila tarjoaa poikkeuksellisen hyvät, melkeinpä Kokemäenjoen suuhun tai Etelä-Pohjanmaahan verrattavat mahdollisuudet tarkastella, miten rannansiirtyminen on vaikuttanut asutuksen sijaintiin ja ryhmittymiseen; rannansiirtyminen onkin Saaren keskeisiä näkökulmia. 15 m:n korkeuskäyrä osoittaa rannan sijaintia n. 50 eKr. (konstruoitu ja Tolosen-Siiriäisen-Hirviluodon tutkimuksessa v. 1976/1979) ja kuvaa sellaisena melko hyvin vanhemman roomalaisajan tilannetta. Myöhempi Valkojärvi oli silloin 6-9 km laaja saarekas merenlahti, johon johti kaksi kapeaa ja mutkaista salmea. Vuoteen 500 mentäessä lahti kuivui merenpinnan laskettua 10 m:iin. Valkojärvi ja Hankeranjärvi olivat silloin jo kuroutuneet; mereen niitä yhdisti enää Sirppujoeksi kaventunut uoma.

Näiden korkeuskäyrien edellyttämä puolen vuosituhannen jakso on asutushistorian kannalta valitettavasti varsin pitkä ja sallii siis vain summittaisen tarkasteluun. Jos maatumista selvitetäisiin myös 12,5 m:n välikäyrän avulla tai interpoloimalla, saataisiin ehkä yksityiskohtaisempia havaintoja; projektin lienee syytä tätä harkita.

Kirjoittajan materiaalisena lähtökohtana ovat ajoitetut kalmistot, kalmistoja/hautoja muistuttavat muinaisjäännökset sekä vähemmän tärkeinä myös asuinpaikat, kuppikivet ja hajalöydöt. Tunnettujen kalmistojen luku nousee 35:een - Laitilan rautakausi on poikkeuksellisen rikas, kuten kirjoittajan huolellisista levintäkartoistakin ilmenee. Mutta suuri osa löydöistä on saatu rai-vaus- ja rakennustöissä sekä varhaisissa kaivauksissa, joiden dokumentointi oli nykyisestä näkökulmasta puutteellista. Lähteet ovat siis kaikkea muuta kuin ideaaliset.

Kirjoittajan pääkysymyksiä ovat asutuksen alkuperä, jatkuvuus ja epäjatkuvuus sekä levinnän, sijainnin ja ryhmytyksen muutokset. Näissä tarkoituksissa hän esittelee kalmistot ja haudat, tarkemmin sanoen niiden hautamuodot, -rakenteet ja hautaustavat sekä ajoitukset käyttäen hyväkseen aikaisempaa tutkimusta. Lisäksi hän tarkastelee niiden sijaintia. Hän käsittelee kalmistoja ja muita löytöjä aikakausittain, ryhmittelee ne kylittäin ja havainnollistaa tuloksensa vakuuttavin levintäkartoin. Kylänrajojen ja nimi- tai numerotunnusten puutteessa näiden kaikkia yksityiskohtia ei ole kuitenkaan helppo tunnistaa, varsinkaan mero-vinkiajan ja viikinkiajan tiheämerkkisillä kartoilla. Roomalaisajan kartoissa tämä ei häiritse, koska kalmistot sijaitsivat silloin ympäristöstään selvästi erottuvissa saarissa ja niemissä.

Kirjoittaja on kohdistanut huomionsa Laitilan rautakautisen asutuksen erääseen perusprobleemaan, nim. kysymykseen, mitkä lähteet merkitsevät jatkuvuutta, mitkä epäjatkuvuutta. Kysymys aktuaalistuu esineellisen hautaustavan levitessä Laitilaan vanhemmalla roomalaisajalla (kirjoittajan toisinaan käyttämä vanhanai-kainen ja kankea termi **vanhempi roomalainen rautakausi** pitäisi loogisuudenkin vaatimuksesta hylätä). Jatkuvuutta edustaa pronssikaudella juurtunut rauniohautausta, kuten Ella Kivikoski totesi v. 1969, vaikkei katsonutkaan voivansa tehdä asiasta suoranaisia päätelmiä. Saari ei kronologisen kehityksensä vuoksi käsittele pronssikaudentyyppejä raunioita lähemmin, mutta jatkuvuusky-symyksen vuoksi lienee sana niistäkin tarpeen.

Varhaiseen metallikauteen todennäköisesti ajoitettavia hauta-raunioita Laitilasta tunnetaan inventointiprojektin tuloksena 238 (Tuovinen - Vuorinen 1983); Laitila on tässä suhteessa Var-sinainen-Suomen rikkain kunta. Suuri luku viittaa rauniorakenta-misperiodin pitkäaikaisuuteen, vaikkei kunnan alueen hauta-raunioista ole yhtäkään voitu ajoittaa esineellisin perustein pronssikauteen tai esiroomalaiseen aikaan; raunioiden koon, muo-don, rakenteiden ja sijainnin näkökulmasta tällainen ajoitus sopii joka tapauksessa valtaosaan Laitilan pronssikaudentyyppeis-tä raunioista. Tällaista ajoitusta perustelee myös se, että nämä sijaitsivat selvänä vyöhykkeenä rautakautisen kalmistoalueen pohjois-, itä- ja eteläpuolella, kuten Anna-Liisa Hirviluodon laatimasta ja Ella Kivikosken julkaisemasta (Laitilan historia I) kartasta ilmenee.

Hautarauniot tai niidenkaltaiset muinaisjännökset ovat joka tapauksessa Laittilassa melko yleisiä vielä ajanlaskun vaihteen jälkeenkin. Kirjoittaja mainitsee niitä nuoremmalta roomalaisajalta 2-3 paikasta (?Untamalan Seikola; Kodjalan Pärkö; Salon Susihaka), kansainvaellusajalta 4 (Pärkö; Kirkonkylän Kappelinmäki; Syttyän Palmunen; Soukaisten Haapaniemi), merovinkiajalta 6-7 paikasta (Kodjalan Lalla ja Ristenkömpä; Kouman Vainiontalo-Henttinen; Salon Kudilan Miilunpohja ja Seikolan Suulimäki; ?Soukaisten Haapasaari; Syttyän Venno) sekä viikinkiajalta 7 paikasta (Kodialan Lukkala; Sorolan Isotalo; Salon Suulimäki; Soukaisten Haapasaari; Untamalan Niemispää; Vidilän Uusi-Kinnala ja Simula). Kirjoittaja olisi ehkä voinut painottaa rauniohautauksen jatkuvuutta enemmänkin, sillä viikinkiaikaan voimakkaasti ulottuvana kyseessä on sitkeän konservatiivinen piirre. Sitä korostaa, että merovinkiajan alussa käyttöön tulleita ja viikinkiajalla yleisiä polttokenttäkalmistoja tunnetaan vain kuusi, jos epävarmoja ei oteta huomioon; monien hautalöytöjen kalmistoluokittelu on tosin epävarma.

Kirjoittaja toteaa, että tutkimuksen huomio on suuressa määrin kohdistunut vanhemman ja nuoremman roomalaisajan uusiin esineellisiin kalmistoihin, kokonaisuuden kannalta ehkä liiallisesti. Niihin kuuluvat klassillisen untamalantyyppin kalmistot, joiden kirjoittaja katsoo aikaisemman tutkimuksen tavoin osoittavan itärautsalaisista uudisasutusta. Ruotsalaispiirteitä ovat kummun muodon lisäksi maahan kaivetut individuaalياهوautaukset, hartsitiivistet, pallokivet ja Untamalan kummuissa aikoinaan näkyneet hautakivet, bautat. Ruotsalaisvaikutus näkyy Saaren tulkinnan mukaan myös niissä kiviriveissä ja terasseissa, joita Aino Nissinaho totesi v. 1992 Salon kylässä ja Sirkka-Liisa Sepälä Untamalassa. Ne muistuttavat näet Ruotsissa yleisiä pellowraivauskivikoita, stensträngar. Näkökulma on huomion arvoinen ja sopii ruotsalaistyyppisten kalmistojen tulkintoihin; suoranaisesti todisteena siirtolaisuudesta kivirivejä voi silti tuskin pitää. Joka tapauksessa Nissinahon tulos, ajoitus n. vuoteen 300 jKr., on viljelyhistoriallisesti merkittävä, jos kyseessä on pellowraivauskivikko. Sen mukaan peltoviljelyn täytyisi palautua vanhempaan aikaan kuin siitepölyanalyysistä on tulkittu. Tällaista mahdollisuutta sanahistoria tuntuukin tukevan.

Kirjoittaja toteaa, että kaikki tyyppin kalmistot, nim. Untamalan Myllymäki-Vuorenpää, Palttilanharju, Valkojärven saha (aikaisemmin myös Haaroksi tai Taminamäksi nimitetty) ja Kansakoulunmäki, sijaitsevat Laittilanharjun kumpareilla, niiden silloin muodostamissa saarissa ja niemissä. Kirjoittaja ei pohdi, miten tämä olisi selitettävissä, mutta katsoo Untamalan asutuksen päättyneen vanhemman ja nuoremman roomalaisajan taitteessa ja luultavasti siirtyneen Kansakoulumäelle, kuten aikaisemminkin on otaksuttu. Siellä hautamuoto tai sen jatkoilmiöt ulottunevat kansainvaellusaikaan, jonka jälkeen se häviää, mikä merkinnee ruotsalaisasutuksen sulautumista vanhaan suomalaisasutukseen. Tässä yhteydessä olisi ehkä ollut syytä viitata Olkkisten Kappelinmäen ainakin osaksi kansainvaellusaikaisiin rauniohautoihin, sillä niiden individuaaliset hautaukset (urna? ja maahan kaivettu kuoppa) ovat untamalantyyppin piirteitä, vaikeiväät rauniot muutoin untamalantyyppiä vastaakaan. Tämä, muistaakseni Anna-Liisa Hirviluodon esittämä tulkinta tuntuu luontealta siitäkin syystä, että Kappelinmäeltä on Kansakoulumäelle vain parisataa metriä.

Toisen vieraan kalmiston, Soukaisten Savemäen, näiden rivien kirjoittaja on lukenut Koskenhaan tyyppiin, jolle on ominaista vaihtelevat maanpäälliset ja maantasaiset ja -alaiset hautarakenteet. Savemäen ensimmäinen kaivaja Ella Kivikoski tulkitsi kalmiston sen tarharakenteiden vuoksi virolaistyyppiseksi ja eteläistä uudisasutusta osoittavaksi. Silloisen maahanmuuttoteorian mukaisesti vertasin v. 1968 itsekin Savemäkeä Pohjois-Latvian Auciemsin kalmistoon, mutta päädyin sittemmin (1984) pitämään Savemäkeä ruotsalaistyyppisenä (individuaalihautaus, maahan kaivetut hautakuopat, miekka-aseistus, tarharakenteet). Käsitystäni vahvisti Sirkku Pihlmanin v. 1978 Savemäessä toteama hautaan liittyvä pystykivi, bautakivi. Kaivauksensa v. 1985 julkaistessaan tämä totesikin kalmiston hautarakenteidensa monimuotoisuudessa vastaavan keskiruotsalaisia kalmistoja, vaikka katsoinkin, ettei siirtolaisuutta ollut tässä eikä muissakaan tapauksissa riittävästi perusteltu. Esa Saarinen on kuitenkin hyväksynyt siirtolaisuus selityksen. Hän pitää sitä todennäköisempänä kuin ajatusta siitä, että vieraat hautamuodot olisivat vanhan väestön lännestä omaksumia kulttuurilainoja. Hän arvelee kuitenkin, että kalmiston pitkä raunio ja maantasaiset kiveykset voivat kuulua kotimaiseen perinteeseen. Nähtyäni v. 1991 Uplannissa Estunan Kråkhättanin kalmiston, sen pyöreät rauniot, suorakaiteiset kiveykset ja bautakivet, vakuutuin sen ja Savemäen rakenteiden yhtäläisyydestä, samoin myös siitä, että otakumalla läntistä, lähinnä kaiketi uplantilaista siirtolaisuutta Savemäen ja Piikkiön Koskenhaan skandinaaviset piirteet selittyvät kaikkein luontevimmalla tavalla.

Kolmanteen vieraaseen kalmistotyyppiin, kärsämäentyyppiin, kuuluu Salon kylän Sonkkila, josta tunnetaan parikymmentä vanhempaan roomalaisaikaan ajoittuvaa, individuaalihautauksen sisältävää hautakuoppaa; poltetun vainajan luut ja roviolla olleet antimet on toisinaan pantu savi- tai vakkaurnaan (E. S:n käytämä palokuoppa-nimitys on jossakin määrin harhaanjohtava). Saarinen yhtyy siihen tulkintaan, että tässäkin on kyseessä ruotsalaista siirtolaisuutta (etenkin miesryhmien tuloa) osoittava kalmisto. Sen kärsämäentyyppiset haudat ulottuvat parista keihäänkärjestä päätellen nimeksi nuoremman roomalaisajan puolelle, mutta Saarinen otaksuu, että Sonkkilasta löydetty nuoremman roomalaisajan esineet (4. vuosisata) osoittaisivat vanhan asutuksen jatkuvuutta. Hautamuodon muuttuminen ei tähän käsitykseen mielestäni kuitenkaan tuntuisi sopivan ja edellyttäisi joka tapauksessa perustelua; nuoremman roomalais-ajan löydöt ovat joko vahvasta kenttäkalmistokiveyksestä tai röykkiömäisestä rakenteesta.

Ruotsalaista, nimenomaan gotlantilaista vaikutusta osoittaa myös Soukaisten kansakoulun läheltä soranajossa hävitetty hautakumpu, jonka kumpaankin muuriarkkuun oli haudattu polttamaton vainaja. Toisen loisteliaisiin varusteisiin kuului mm. skandinaavinen miekka-kilpi-keihäs -aseistus sekä lasinen juomasarvi ja pronsisanko. Ella Kivikoski katsoi, että kyseessä oli luultavasti gotlantilaisen kauppiaan hauta, mutta Christian Carpelan vertasi sen rakennetta Viron paasiarkkuhautoihin ja totesi toisen haudan nuorakoristeisen saviastianpalan virolaiseksi. Kiistämättä viimeksi mainittua seikkaa olen päättänyt Kivikosken perusteluihin, mutta luonnehtinut kummun ruhtinaanhaudaksi, koska sen rikkaampi vainaja oli varustettu skandinaavisia ja keskieurooppalaisia ylimyshautoja vastaavalla tavalla. Saari tukee gotlantilaistulkintaa mm. sillä, että kumpu sijaitsi Savemäestä vain parinsadan metrin päässä.

Asutushistoriallisissa tulkinnoissaan Esa Saari tukeutuu myös Kimmo Tolosen, Ari Siiriäisen ja Anna-Liisa Hirviluodon v. 1979 julkaisemaan uraa uurtavaan viljely- ja asutushistorialliseen tutkimukseen. Sen mukaan viljely alkoi Soukaisten seudulla (Väiskänsuo) jo vuoden 350 eKr. tienoilla ja on jatkunut sen jälkeen nykyaikaan asti. Esa Saari näkee, ilmeisesti oikein, viljelyn varhaisuudessa todisteen Soukaisten seudun esiroomalaisesta asutuksesta, jota ei ole hautojen kautta toistaiseksi ta-voitettu.

Juuri tämän asutuksen keskeen saapui vanhemmalla roomalaisajalla skandinaaveja, ilmeisesti turkistenhankkijoiksi, viljelijöiksi ja karjankasvattajiksi. Kirjoittajan kartat antavat aiheen siihen kiintoisaan päätelmään, että tulokkaat asettuivat enimmäkseen saarille ja niemille, joilta ei tunneta pronssikaudentyyppiä raunioita ja olivat ehkä asumattomia. Tämä selittyy tietysti niiden asutuskelpoisuudesta tulijoiden näkökulmasta - kirjoittaja korostaa karjanhoidon ja kalastuksen merkitystä tässä merellisessä miljöössä. Lisäisin, että uuden asutuksen tällaisessa sijoittumisessa voi tietysti nähdä myös pyrkimyksen sopeutua niiden alueiden hyödyntämiseen, jotka eivät ehkä olleet vanhalle asutukselle ensisijaisia.

Kirjoittaja toteaa, että asutus pyrki senkin jälkeen pysyttämään rannassa, kuten näkyy jo parista nuoremman roomalaisajan, ja useasta kansainvaellusajan kalmistosta Salossa ja Kodjalassa. Laitilanlahden itärannoilla ei tällaista muutosta voi kuitenkaan havaita; siellä meren ja myöhemmin Valkojärven ranta ei suuresti muuttunut. Kansainvaellusajan jälkeen asutus tiheni suuresti merovinkiajalla ja säilyi tiheänä viikinkiajan. Asutuksen kehitys ei enää johtunut merenrannan resursseista, vaan uudistalojen syntymisestä aikaisemman asutuksen liepeille. Kirjoittaja puhuu-kin kylänmuodostuksesta jo kansainvaellusajalla, vedoten niihin samanaikaisiin kalmistoihin, joita on tiedossa Salon ja Laitilan kylistä. Tämä vastaa omaakin käsitystäni; en ole koskaan ymmärtänyt sitä näkökantaa, että kylänmuodostus olisi erityisesti viikinkiajan ilmiö, vaikka se lieneekin silloin ollut voimakkaampaa kuin aikaisemmin. E. S. ei kuitenkaan tyydy vain kansainvaellusajan kyliin, vaan haluaa ajoittaa kylänmuodostuksen jo vanhempaan roomalaisaikaan, perusteena omat otaksumansa kalmistojen hautamääristä. Olettaminen ei ole kiellettyä ja on tässä tapauksessa kenties oikeutettuakin, mutta siitä ei seuraa, että lukija olisi vakuuttunut itse perustelusta.

Yleisarviointi: Kokoamalla ja jäsentämällä Laitilan rautakautisen aineiston kirjoittaja on tehnyt projektille asutushistoriallisen palveluksen. Hän on myös tehnyt joukon hyviä havaintoja ja esittänyt varteen otettavia päätelmiä.

OPINTOMATKA KESKIAJAN VIIPURIIN 15.-17.9.1994

Suomen keskiajan arkeologian seuran järjestämällä matkalla tutustutaan Viipurin kaupunkiin, linnaan sekä kirkkoihin. Ohjelmaan kuuluu myös käynti Käkisalmissa. Matkan hinta on Helsingistä 650 mk, johon sisältyy bussikuljetukset suomalaisella turistibussilla, majoitus Viipurissa 2 hengen huoneessa (jossa suihku ja WC), aamiaiset hotellin ravintolassa, 2 lounasta ja 2 päivällistä, opastukset sekä ryhmäviisumin hankintakulut.

Oppaina toimivat Knut Drake, Markus Hiekkänen ja Aleksandr Saksa.

OSALLISTUJAMÄÄRÄ ON RAJATTU. MATKALLE VOI ILMOITTAUTUA PUH. 921-2534535 .

SUOMEN KESKIAIKAISTEN KIVIKIRKKOJEN AJOITTAMINEN

Markus Hiekkasen äskettäin ilmestyneen väitöskirjan mukaan Suomen keskiaikaiset kivikirkot ovat huomattavasti nuorempia kuin mitä tähän asti on esitetty. Hiekkasen väitteet ovat nostattaneet vastalauseiden myrskyn ja tämän vuoksi Suomen keskiajan arkeologian seura järjestää seminaarin Hämeen linnassa 18.11.1994 klo 10 -16, jossa Hiekkänen sekä Knut Drake, C.J.Gardberg, Högne Jungner ja Pekka Sarvas esittävät näkemyksiään ajoituskysymyksessä.

Seminaari on avoin kaikille kiinnostuneille. Osallistumismaksu, johon sisältyy lounas ja kahvit, on 120 mk (opiskelijoille 100 mk) ja sen voi suorittaa paikan päällä. Ilmoittautumisia toivotaan postitse 15.10 1994 mennessä os.

Suomen keskiajan arkeologian seura
PL 286
20101 Turku.

Janne Vilkuna

HUOLESTUTTAA!

8. kansainvälinen fennougristikongressi pidetään Jyväskylässä 10. - 15. elokuuta 1995. Kongressin teema on Uralilaiset kielten ja kulttuurien asema uudessa historiallisessa tilanteessa. Ajankohtainen teema on kongressia profiloiva, mutta sitä ei ole missään tapauksessa tarkoitettu rajoittamaan esim. arkeologien esitelmiä: arkeologit (ja fyysisen antropologian edustajat) esiintyvät D-sektiossa.

Kongressin ensimmäinen kiertokirje lähetettiin keväällä 1992 Debrecenin kongressiin (1990) osallistuneille ja eri maiden tutkimuslaitoksille. Toinen kiertokirje, jossa ilmoitautuneilta kyseltiin esitelmäabstraktia, lähti marraskuussa 1993 (ohessa). Kirjeiden myötä kongressiin on ilmoittautunut alustavasti n. 1050 ihmistä 27 maasta.

Kongressissa pidetään plenum-esitelmien (arkeologian plenaristi on Valeri Patrushev) lisäksi niihin verrattavia kunkin tieteenalan "katsauseitelmää", jossa järjestäjämaata edustava esitelmöitsijä kertoo oman tieteenalansa kehityksestä kongressien välikaudella 1990-1995. Arkeologian katsauksen pitää professori Ari Siiriäinen. Kongressin yhteydessä järjestetään myös useita symposiumeja. Arkeologisen symposiumin, jonka järjestäjinä ovat professorit Evald Tõnisson ja Ari Siiriäinen, teema on Arkeologia ja kieli.

Arkeologiseen sektioon on toistaiseksi ilmoittautunut 81 esitelmöitsijää ja 22 posterin esittäjää. Suomalaisia heistä on vain kuusi + yksi! Vaikka kongressista informoitiin esim. Muinaistutkija 2.93:ssa, uskon ja toivon, että vähäisen suomalaisen tarjonnan syinä ovat pääasiassa tiedon kulun ongelmat. Kyseessä ei voi olla esitettävän asian puute. Vai voiko sittenkin?

Jos olet kiinnostunut (olitpa esitelmöitsijä tai kuulija) etkä ole vielä ilmoittautunut, ota välittömästi yhteys minuun ja tilaa tarvittavat paperit.

Janne Vilkuna (8. fennougristikongressin pääsihteeri)

Jyväskylän yliopisto, Museologia

PL 35

40351 Jyväskylä

telefax 941-601461

Kahdeksas kansainvälinen fennougristikongressi järjestetään Suomessa, Jyväskylässä, 10.–15. elokuuta 1995.

Kongressin teema

Kongressin pääteema on uralilaisten kielten ja kulttuurien asema uudessa historiallisessa tilanteessa. Kongressissa on neljä sektiota: kielitiede, etnologia ja folkloristiikka, kirjallisuus sekä arkeologia ja antropologia.

Esitelmähdotukset

Järjestäjät pyytävät esitelmöitsijöitä ja posterien esittäjiä lähettämään esityksensä tiivistelmän 30.4.1994 mennessä. Tiivistelmät kirjoitetaan oheiselle lomakkeelle annetun mallin mukaisesti englannin, saksan tai venäjän kielellä (malliteksti on englanninkielinen). Esitykset voidaan pitää myös suomeksi, viroksi tai unkariksi. Esityksessä tulee kuitenkin käyttää eri kieltä kuin referaatissa. Esitysten hyväksymisestä ilmoitetaan kesällä 1994.

Työjärjestys

Työpäivät aloitetaan yhteisistunnoilla, joissa pidetään plenumsitelmia ja katsauksia fennougristiikan eri lohkojen viimeaikaiseen kehitykseen. Niiden jälkeen kokous jakaantuu päivittäin neljään sektioon. Lauantai 12.8. varataan symposiumeille ja sunnuntai 13.8. retkeilyyn.

Tiedottaminen

Kongressin ensimmäinen tiedote lähetettiin keväällä 1992 kaikille edellisen kongressin osanottajille. Ilmoittautumisaikaa jouduttiin jatkamaan 15.9.1993 saakka, koska järjestelytoimikunta havaitsi, että tiedote ei postinkulun epäluotettavuuden vuoksi ollut saavuttanut kaikkia vastaanottajia. Toukokuuhun 1993 mennessä ilmoittautumiskortteja oli palautettu lähes 900.

Kongressin toinen tiedote lähetetään kaikille ilmoittautumiskortin palauttaneille. Tiedotteita voi tilata lisää kongressin sihteeristöltä. Järjestäjät toivovat ilmoittautuneiden välittävän edelleen tietoa tapahtumasta kollegoilleen.

Kongressin kolmas tiedote sekä kongressikutsu lähetetään kaikille ilmoittautuneille kesällä 1994.

Kongressimaksu, majoitus ja ruokailut

Kongressimaksu on 900 markkaa. Siihen sisältyvät kongressimateriaali ja -julkaisut, retket sekä iltatilaisuudet. Vakavaraisista maista saapuvien osanottajien maksuilla subventoidaan – yleisen käytännön mukaisesti – vaikeista oloista saapuvia osanottajia.

Jyväskylä pystyy tarjoamaan eritasoisia majoitus- ja ruokailupalveluja. Vuoden 1993 hintatason mukaan keskitason hotellimajoitus yhden hengen huoneessa maksaa noin 380 markkaa/vrk ja kahden hengen huoneessa noin 240 markkaa/vrk hengeltä. Aterian hinta on opiskelijaravintolassa noin 30 markkaa.

Ulkomailta Helsingin kautta Jyväskylään saapuville pyritään järjestämään edulliset juna- tai bussiyhteydet.

Tärkeät päivämäärät

- 30.4.1994 mennessä esitelmien ja posterien tiivistelmät järjestäjille
- 31.8.1994 mennessä esitelmien hyväksyminen, kolmas tiedote ja kongressikutsu ilmoittautuneille
- 31.5.1995 mennessä lopulliset ilmoittautumiset järjestäjille
- 10.–15.8.1995 FU 8 -kongressi, Jyväskylä

Ystävällisin terveisin

Heikki Leskinen Janne Vilkkuna

Heikki Leskinen
puheenjohtaja

Janne Vilkkuna
pääsihteeri

Kongressin sihteeristö

FU 8 -kongressi • Jyväskylä Congresses • PL 35 • 40351 Jyväskylä Finland
Puh. +358 41 603 662 • Fax +358 41 603 621 • Internet pitkanen@jyu.fi

2.

tiedote

Jyväskylä,
marraskuu 1993

FU 8, Fennicum

P.O.Box 35

FIN-40351 Jyväskylä,

Finland

Tel.

+ 358 41 601 433

(Scientific Information)

+ 358 41 603 662

(General Information)

Fax

+ 358 41 603 621

Internet

pitkanen@jyu.fi

HELSINGIN YLIOPISTOSTA VALMISTUNEITA OPINNÄYTTEITÄ

Päivi Kankkunen, Arkeologisen luokittelun tarkastelua Espoon Bosmalmin keramiikka-aineiston avulla. Pro gradu, huhtikuu 1993, 72s. + liitteet.

Luokittelu on arkeologisen tutkimuksen perusprosessi. Aineistosta ei voida tehdä havaintoja puhtaasti objektiivisesti, vaan tutkijan oma viitekehys vaikuttaa kulloistenkin kriteerien valintaan. Tärkeintä on määrittää luokituksen tavoite ja tarkoitus.

Aineiston ryhmittelyyn on haettu apua ja objektiivisuutta tilastollisista ja matemaattisista menetelmistä. Näiden käyttö edellyttää kykyä arvioida menetelmää myös suhteessa sen omaan tieteenalaan.

Saviastioiden koristelu on osa sanatonta informaatiojärjestelmää. Koristelutyö voi liittyä esteettisyyden lisäksi sekä ryhmittä yksilöidentiteetin julkittuomiseen tai ryhmän sisäisten sosiaalisten suhteiden ja rajojen ilmentämiseen. Koristelun tutkimuksellinen painoarvo korostuu silloin, kun astioiden morfologiset piirteet eivät tarjoa vastaavaa mahdollisuutta luokitteluun.

Espoon Bosmalmin asuinpaikka on sijainnut saarella ja se on ollut asuttuna tyypillisen kampakeramiikan nuoremman vaiheen ja Uskela-keramiikan aikana. Pääriistana on ollut hylje. Asuinpaikalta on tavattu jäänteitä asuinpaikanteista, jätetuopista sekä asuinpaikanteeseen tehty hauta.

Espoon Bosmalmin saviastiat luokiteltiin Äyräpään esittämien kriteerien mukaisesti sekä symmetria-analyysin avulla. Symmetria-analyysin perusoletus on koristelun struktuurin kulttuurispecifinen luonne. Symmetriaa analysoidaan geometrinen koriste-kuvioiden symmetria-akseleiden avulla. Kummankin analyysin tulos antoi odotetusti yhtenäisen kuvan asuinpaikalla valmistetun astiamateriaalin koristelusta.

Symmetria-analyysin soveltaminen Bosmalmin asuinpaikan keramiikka-aineistoon jäi vajaaksi aineiston fragmentaarisuuden vuoksi. Symmetria-analyysin soveltaminen suomalaiseseen aineistoon tulisi aloittaa mahdollisimman kokonaisiksi rekonstruoitavista astioista eri aikakausilta ja vasta näin saatujen tulosten avulla edelleen soveltaa analyysiä pala-aineistoon.

Maarit Elo-Valente, Maaperän vaikutus rauta- ja pronssiesineiden korroosioon. Pro gradu, 20.9.1993, 100 s.

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää erilaisten maaperien mahdollinen vaikutus arkeologisen rauta- ja pronssiesineistön korroosioon. Tutkimuksen kohteeksi valittiin rautaiset veitset ja pronssiset hevosenkenkäsoljet kolmesta kohteesta, joista Yläneen Anivehmaanmäki edustaa savimaata, Ylöjärven Mikkola vanhempia hiekkamaalöytöjä ja Turun Katariinan kirkkomäki uudempia hiekkamaalöytöjä. Suomaata edustaa Isokyrön Leväluhta, joka on maamme ainoa arkeologinen suolöytöpaikka, josta on metalliesineistöä. Tästä syystä on mukaan otettu suurin osa sieltä löydettyistä pronssiesineistä, vaikka ne eroavatkin muista esineistä.

Valittu esineistö on luokiteltu erikseen sekä silmämääräisen arvion että röntgenkuvien perusteella neljään eri luokkaan kunnon ja korroosioasteen mukaan. Luokituksen avulla on yritetty selvittää maaperän vaikutusta. Rautaesineissä on jonkin verran eroja arviointimenetelmästä ja löytöpaikasta riippuen, mutta minkäänlaisia ratkaisevia eroja ei löytynyt. Pronssiesineissä suolöydöt olivat paljon muita paremmin säilyneitä aivan ennakkoodotusten mukaisesti, mutta lopuissa ei ollut selviä eroja.

Luokittelun avulla ei ollut mahdollista saada selviä tuloksia maaperän vaikutuksesta. Kuitenkin tämän tutkimuksen avulla löytyi tekijöitä, jotka tulisi ottaa huomioon löytöpaikkoja ja esineitä valittaessa, jos halutaan tehdä uusi ja kattavampi esineiden kunnon vertailu. Lisäksi näitä tietoja voidaan käyttää hyväksi jo ennen kaivausta, suunniteltaessa esineiden tulevaa konservointia ja säilytystä.

JULKAISUJA

Kalevalaseuran vuosikirja 73:ssa, Metsä ja metsänviljaa, on mm. seuraavat artikkelit: **Jussi-Pekka Taavitsainen**, Kaskeaminen ja metsästys erämailla, 187-207; **Janne Vilkuna**, Muinaisten metsänkävijöiden jousia, 208-223.

Petro Pesonen, TERVANPOLTON JUURILLA - koivutervan käyttö saviastian korjauksessa kivikaudella. Tekniikan Waiheita 1/94, 4-7.

Nina Korhonen, Kun Suomi asutettiin. YLIOPISTO Acta Universitatis Helsingiensis 1/94, 14-17.

SAKSITTUA

Jääkauteen uskottu vasta 150 vuotta

Raamatullinen vedenpaisumus oli pitkään tiedemiehen selitys siihen, että Suomessa esiintyy harjuja, hiidenkirnuja ja siokallioita. Vastikään ilmestynyt tutkimus kertoo, miten hitaasti Suomessa omaksuttiin jääkausioteoria. Se siirsi muut ajatukset syrjään lopullisesti vasta 1860-luvulla.

Käsityksiä suomalaisen maaperän synnystä on selvittänyt Geologian tutkimuslaitoksen tutkija Heikki Rainio. Julkaisu liittyy Lahdessa äskettäin avattuun Salpausselkä-näyttelyyn.

Maaperän synty on kiinnostanut tutkijoita ainakin 1600-luvulta. Esimerkiksi malminetsijöiden mieliä askarrutti se, miksi monet kivet ovat vääränlaisen kallion päällä. Keski-Euroopasta tunnettiin Skandinaaviasta peräisiä olevia lohkaraita.

Englantilainen diplomaatti ja tutkija William Thomas Horner Fox Strangways katsoi vielä 1800-luvun alussa, ettei suurten siirtolohkareiden kulkeutumiselle näyttänyt "olevan muuta selitystä kuin se, että ne on

kuljetanut ja kasannut suurin vesimullistus, mikä koskaan on kohdannut maata, nimittäin Vedenpaisumus".

Vedenpaisumusteoriaa kannatti moni muukin tutkija. Mistä ja miksi vesi tuli ja minne se joutui, ei pystytty selittämään.

Vesimassoja liittyi seuraavaankin eli ns. vierinkiviteoriaan. Ruotsalainen kemisti Nils Gabriel Sefström uskoi, että valtava, jaksottainen virta oli irrottanut ja kuljettanut harjujen vierinkivet ja hiekan sekä siirtolohkareet ja soran pohjoisesta etelään.

Hajut kasaantuivat virran voiman vähetessä, arveli Sefström. Hänen mukaansa virta kiersi loppujen lopuksi koko maapallon.

Sefström esitti poikkeukselliseksi tulvalle syytään. Hän piti mahdollisena jopa muutoksia maapallon kiertoakselissa tai nopeudessa.

Erät tiedemiehet näkivät tuhotulvaan yhdistyneen maan äkillisiä nousuja.

Maailman vanhin verkko löytyi 80 vuotta sitten Antreasta Suomi vuonna 8422 eKr

JUSSI-PEKKA
TAAVITSAINEN

Antrealaisesta suosta löydettiin 80 vuotta sitten maailman ilmeisesti vanhin kalaverkko. Lahnat lohiverkko ja siihen liittyvä maailman vanhin säilynyt solmu ajoitettiin 8 000-luvulle.

Antrealainen talollisenpoika Antti Virolainen oli syksyllä 1913 perkaamassa suoniityn valtoajaa, kun hänen lapionsa sattui kivikautisia kaluja. Esineet korjattiin Virolaisen kamarin uuniin taakse. Kuvissa yksi luutikari vaurioitui ja toinen katosi. Säilynyt luukärkeä käytettiin kukkaruukun keppinä.

Seuraavana kesänä muinaistieteellinen toimikunta, museoviraston edeltäjä sai esineet haltuunsa. Poikkeuksellisen kiinnostava suo päätettiin tutkia. Kaivauksesta Antreassa, nykyisessä Vuoksenniskassa, vastasi Sakari Pälси, joka myös julkaisi löytöaineiston saksaksi.

10 000 vuotta esihistoriaa

Sakari Pälsin kaivauksissa saatiin vain parinkymmenen nelimetrin suuruiselta alalta esiin verkkojälännökset, ainakin 18 mäännöskäntä kohoa, 31 verkkojälännöksestä ja katkelmia itse verkosta. Esineet olivat suomallan alaisen vetelän saven pinnalla.

Pälси tulkitsti, että kysymyksessä ovat Itämeren ja Laatokan välillä olleeseen saimeen uponneet esineet, lähinnä kalastajan vene verkkoineen ja työkalurastoinen. Myöhemmin on myös arveltu, että esineet oli hylätty rannalle, jolloin ne ovat jääneet yhden Itämeren vaiheen, Ancylusjärven pinnan alle.

Esineiden raaka-aineet ja muodot kertovat yhteyksistä paitsi Suomenlahden eteläpuoleiseen Kunda-kulttuuriin ja Karjalan alueelle, myös sopeutumisesta paikallisiin oloihin.

Antrean verkkolöytö ajoitettiin alun perin kasvipaleontologisesti, noin vuoteen 7 000 eKr. Arkeologinen vertaileva dataeraus tukee tätä ajoitusta. Myöhemmin kaksi kaarnakohoa on radiohiiliajoitettu. Läksi saatiin noin 9 000 vuotta, vähän yli talle.

Radiohiili-ikä ei kuitenkaan ole sama kuin iäkä kalenterivuosiin. Kaarnakohojen ajoitusten painotus keskiarvon auringovuosi-ikä on 10 372–10 057 vuotta eli ne ajoittuivat vuosiin 8 422–8 107 eKr.

Radiohiiliajoitus varmistaa Antrean verkon esineiden Suomen vanhimaksi arkeologiseksi löydöksi. Ajoitus pidentää Suomen tunnetun esihistorian 10 000 vuoteen.

Verkko ja verkko solmut

Helsingissä 1978 järjestetyn matematiikkokongressin aikana professori Joan Birman New Yorkin Columbian yliopistosta kiinnitti huomionsa Kansallismuseossa Antrean verkkolöytöä esitteleään vitriiniin ja siinä esiteltyyn verkkosolmun rekonstruktion.

Birman hämmästeli, että niin taidokas solmu saattoi olla niin vanha. Hän halusi tietää, mistä solmu löytyi, miten se ajoitetaan ja mitä muita sitä tiedetään.

Museovirasto kertoi verkon löytöhistorian. Verkko oli ollut 27–30 metriä pitkä ja korkeudeltaan noin 1,3–1,5 metriä. Silmien väli lienee ollut kuutisen senttiä, raaka-aineena oli käyetty pajua.

Verkon painot on sidottu pajun kuoren alta veistetyillä lastuilla. Kohot ovat karkeasti muotoiltuja mäännä kaarnapaloja; keskimäärin 30 senttiä pitkiä, 8–10 senttiä leveitä ja sentin paksuisia. Kohon päässä on yksi tai kaksi reikää verkon paulan kiinnittämistä varten. Verkon painot ovat luonnonkiviä, joiden keskipaino on noin puoli kiloa.

Ainakin kaksi verkon solmua oli niin hyvässä kunnossa, että Pälси pystyi rekonstruoimaan ne. Hän oli paitsi arkeologi myös kansatieteilijä ja päätti, että solmut vastaavat ns. ryssänsolmuja. Se tunnetaan Virosta ja nykyisellään vain suomalaisaluelteen itäosista. Solmun levinneisyys ja nimi sopivat Antrean löydön kulttuuri-alueisiin.

Uusia solmuja keksitään harvoin

Matematiikkopiireissä tunnetaan Sutton Hoon linkin nimellä solmu, joka on nimetty kuuluisan rautakautisen laivahautauksen mukaan. Professori Birman ilmoitti käyttävänsä Antrean solmumustakin löytöpaikkaan viittaa vaa nimeä.

Solmujen tutkiminen liittyy matematiikkaan. Se on topologian haara, jossa geometrian ja joukko-opin avulla tutkitaan pistejoukkojen ominaisuuksia. Matemaatikkojen ensimmäiset systemaattiset yritykset solmujen luokittelunsa alkoivat 1800-luvun jälkipuoliskolla. Siitä lähtien kiinnostus on vain kasvanut.

Uusia solmuja keksitään tieltä västi todella harvoin. Joitakin vuosia sitten maailmalle levisi uutinen uudesta solmusta. Kyseessä oli asiantuntijoiden mukaan koetaan löytymiseen rinnastettava ällistytävä löytö.

Tieto Antrean löydöstä on nyt levinnyt matemaattiseen maailmaan. Verkosta on viimeksi ollut kiinnostunut matemaatikko Pieter van de Griend Arhusin yliopistosta. Hän on laajasti perehtynyt paitsi solmujen topologiseen ongelmaan, myös niiden kulttuurihistoriaan — ehkä siksi että on entinen kalastaja.

Antrean solmu ei tietenkään ole maailman ensimmäinen — vanhin säilynyt kuitenkin. Se osoittaa varhaista kolmiulotteisen rakenteen ja sen muuntumisominaisuuksien tajuamista eli perustavien geometristen ominaisuuksien ymmärtämistä.

Olisiko kiinnostavaa tietää, miten kaupun tänäkaikaisen teknisen saavutuksen kehittyminen on viennyt aikaa. Onko se keksitty vain yhdessä paikassa? Mistä se on levinnyt? Vai onko se mahdollisesti oivallettu eri puolilla samanaikaisesti?

Solmut ovat olleet muinaiselle ihmiselle elintärkeitä. Monessa tapauksessa elanto on ollut kirjaimellisesti narujen, köysien ja solmujen varassa. Joku onkin ehdottanut, että kivikautta tulisi kutsua narujaksiksi.

Solmu ei ole ihmisen yksinoikeus. Sitä esiintyy muuallakin luonnossa. Esimerkiksi jotkut lintulajit käyttävät solmuja pesänsä rakentaessaan. Itse elämäkin on solmun varassa, onhan niitä löydetty DNA:sta.

■ Kirjoittaja on Helsingin yliopiston dosentti ja Museoviraston yli-intendentti.

HELSINGIN SANOMAT

6. 12. 1993

HELSINGIN SANOMAT

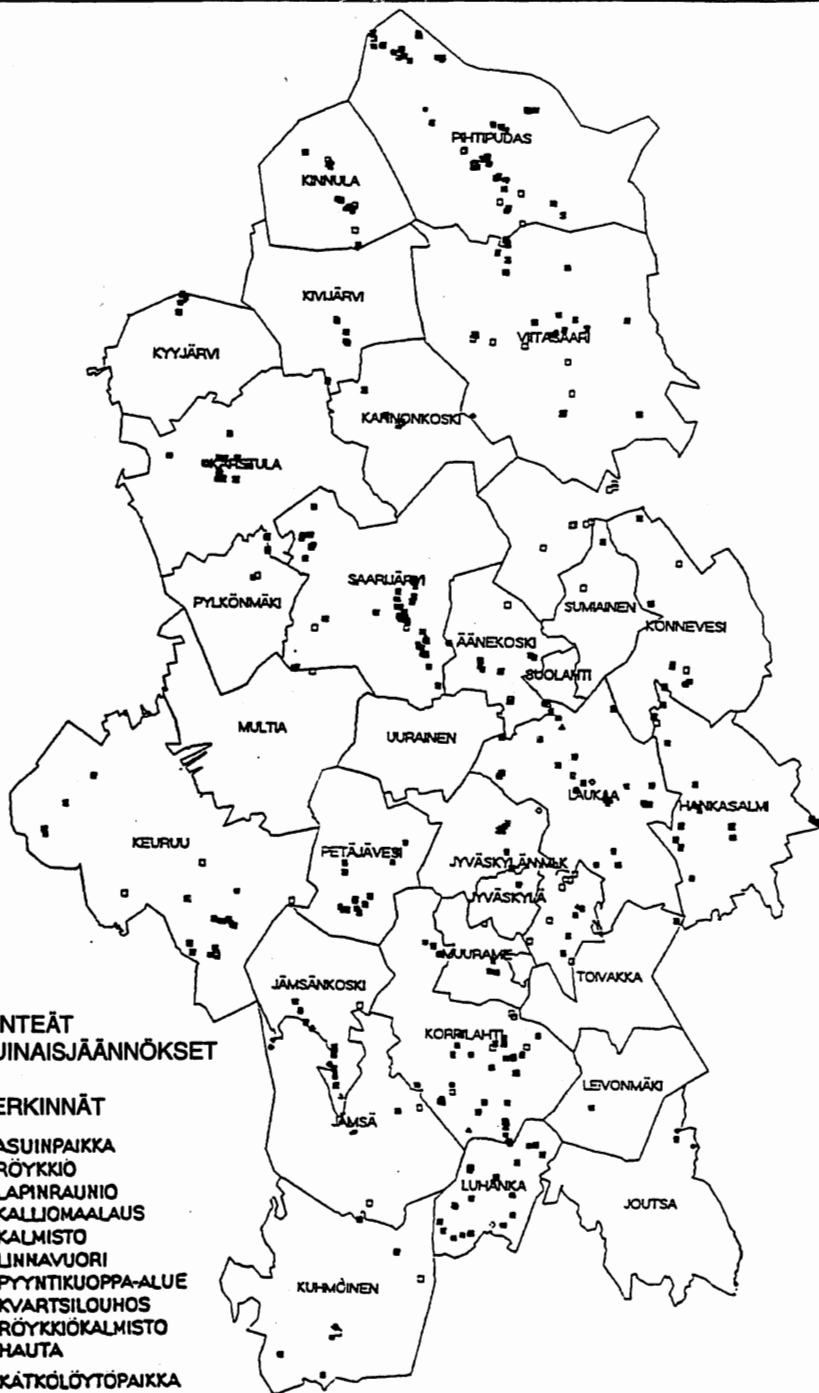
9. 4. 1994

Pitkään kaivattu kallo

ETIOPIASTA LÖYTÖNYT vanha kallo saattaa ratkaista kiistan siitä, mistä ihminen lopultakin polveutuu. Eräät tutkijat ovat sitä mieltä, että Afrikassa asui 3–4 miljoonaa vuotta sitten rinnan kaksi homidilajia, joista toisesta kehittyi myöhemmin nykyihminen, *Homo sapiens*. Eräät toiset tutkijat taas arvelevat, että lajeja oli vain yksi.

Kolmen miljoonan vuoden ikinen kallo kuuluu afarinetelänapinnalle (*Australopithecus afarensis*). "Monilta kiistoilta olisi vältytty, jos kallo olisi löytynyt aiemmin", löydön tehnyt retkikunta johtanut Don Johanson sanoi yhdysvaltalaiselle *Science*-tiedelehdelle. Pitävien päätelmien teko kestää kuitenkin vielä pitkään, sillä kallon yksityiskohdat on tulkittava tarkasti. (HS)

**KIINTEÄT
MUINAISJÄÄNNÖKSET**

MERKINNÄT

- ASUINPAIKKA
- RÖYKKIO
- LAPINRAUNIO
- ◇ KALLIOMAALAUUS
- KÄLMISTO
- ▲ LINNAVUORI
- ★ PYYNTIKUOPPA-ALUE
- ▬ KVARTSILOUHOS
- RÖYKKIÖKÄLMISTO
- HAUTA
- ▲ KÄTKÖLÖYTÖPAIKKA
- KIVILATOMUS
- RAJAKIVI

KESKI-SUOMEN LIITTO 1.10.1993/m

Hetkellinen lämmin jakso irrotti jäätiköstä jopa miljoonan kuutiokilometrin verran jäävuoria. Kun jäävuoret sulivat meressä, niistä syntynyt kylmä vesi painui pohjan tuntumassa etelään, josta pääsi näin työntymään lämmintä pintavettä pohjoiseen.

Grönlannin-porauksen tärkeimmät havainnot koskivat ajanjaksoa 130 000–115 000 vuotta sitten. Tuona lämpimänä jaksana kehittyi nykyihminen eli *Homo sapiens*. Silloin maapallon keskilämpötila oli pari astetta nykyistä korkeampi.

Runsaat satatuhatta vuotta sitten tapahtui kuitenkin kaksi ilmaston muuttamista, joissa lämpötila laski meitä jääkauden lukeisiin.

Ensimmäinen pudotus oli 132 000 vuotta sitten. Silloin maapallon keskilämpötila laski kymmenen astetta 750 vuoden kuluessa.

Toinen pudotus 115 000 vuotta sitten oli vielä rajumpi: lämpötila laski vain 20 vuoden kuluessa peräti neljäätoista astetta. Kylmä kesti 70 vuotta, ja sitten ilmasto lämpeni jälleen entiselleen.

Näiden nopeiden muutosten syytä ei ole vielä selvitetty, mutta luultavasti ne liittyivät merivirtojen äkilliseen muuttumiseen.

Kylmät kaudet yhä mahdollisia

Jos ilmakehän hiilidioksidit yhä lisääntyvät, maapallon keskilämpötila kohoaa eräiden laskelmien mukaan 17 asteen vuoteen 2050 mennessä. Silloin olisimme samassa tilanteessa kuin esivanhemmamme hieman yli satatuhatta vuotta sitten.

"Pohjoisen pallonpuoliskon ilmastossa kaikki vaikuttaa kaikkeen", professori Roland Souchez selittää. "Jos mannerjää al-

kaa sulaa, meren pinta nousee ja vallitsevat tuulet muuttuvat. Grönlannin jäätikkö vaikuttaa omalta osaltaan siihen, millainen on Keski-Euroopan ilmasto."

Huolettavinta kuitenkin on, että seurauksena voisi olla jälleen myös äkillisiä kylmiä kausia. Keski-Eurooppaan saataisiin yhtä aikaa talvia kuin nykyisin on napapiirin tuntumassa.

"Ei maalata piruja seinälle", Jouzel lohduttaa. "Nämä ennusteet ovat vain oletuksia. Saadaksemme täsmällisen kuvan sadantuhannen vuoden takaisista ilmastomuutoksista meidän on vielä tehtävä paljon porauksia myös Etelämantereella."

■ Kirjoittaja on ranskalaisen reportaaistoimiston GLMR Associésin toimittaja.

Lyijy likasi ilmaa Caesarin aikaan

Roomalaiset olivat ilmakehän pilajista ensimmäisiä. Siihen viittaa 2000 vuotta vanha näyte, joka porattiin Grönlannin mannerjästä 450 metrin syvyydestä.

Julius Caesarin aikaan lyijystä valmistettiin astioita, vesijohtoja ja meikkausvärejä.

Lyijyn tärkeimpiä ominaisuuksia oli kuitenkin se, että sen avulla hopea saatiin erotettua malmosta. Yhtä hopeatonnia valmistettaessa taivaalle tuprusi 400 tonnia lyijy-yhdisteitä, jotka levisivät tuulten mukana kaikkialle. Roomalaiset tuottivat tonneittain hopeaa vuodesta!

Lyijymyrkytystä onkin pidetty yhtenä varteenotettavana syyinä Rooman valtakunnan tuhoon.

Jäänäytteiden mittaukset osoittavat, että ilmakehässä olevan lyijyn määrä kasvoi voimakkaasti erityisesti toisen maailmansodan jälkeen, kun autoilu yleistyi. Lyijyä käytettiin bensiinissä estämään moottorin nakutusta.

Kun lyijyn käyttöä bensiinissä alettiin rajoittaa, myös ilmakehän lyijypitoisuus aleni nopeasti. Näkimen muutokset näkyvät selvästi Grönlannin jäätikössä.

HELSINGIN SANOMAT

9.4.1994

Daavidin "huone" löydetty kaivauksissa Israelissa

TAPANI HARVIAINEN

H einäkuussa 1993 löydettiin Tel Danin rauniokummun kaivauksien yhteydessä piirtokirjoitus, jossa Daavidin nimi esiintyy ensimmäisen kerran Raamatun ulkopuolisessa historiallisessa lähteessä.

Tel Dan sijaitsee pohjoisimassa Israelissa lähellä Baniaksen nimellä tunnettua turistikohdetta. Paikan arabialainen nimi Tell al-Qādi tarkoittaa hepreankielisen nimen tavoin "Tuomarin rauniokumpua".

Löytö on julkaistu *Israel Exploration Journalin* uusimassa numerossa 4312-3 (1993). Artikkelin kirjoittajina ovat kaivausten johtaja, professori *Avraham Biran* ja Jerusalemin yliopiston piirtokirjoitusekspertti professori *Joseph Naveh*.

Teksti on hakattu basalttikiveen. Alkuaan ehkä 100 x 50 cm:n kokoisesta kivistä on jäljellä vain neljännes.

Kirjoitus on arameankielinen ja siitä on säilynyt vain 13 pahoin rikkoutunutta riviä. Teksti ajoituu sekä arkeologisesti että kirjainmuotojensa puolesta selvästi 800-luvun keskivaiheille ennen Kristusta.

K atkelmallisuutensa vuoksi piirtokirjoitus on tulkittavissa vain osittain. Teksti mainitsee sotaretkien, jonka aramealainen eli syrialainen kuningas tai joku hänen sotapäällikkönsä teki jomalansa Hadadin johdolla Israelin kuningasta vastaan.

Israelin kuningas jäi tappiolle ja menetti runsaasti sotavaunujaan sekä 2 000 ajomiestä. Tämän jälkeen jokin Israelin kaupunki joutui piiritettyksi ja "heidän maansa" joutuivat hävitetyiksi.

Tekstissä mainitaan myös Daavidin "huone", jolla tarkoitetaan Daavidin sukua ja sen hallitsemaa Juudan valtakuntaa.

Huoneen liittyminen lauseyhteyteen jää hämäräksi, mutta maininta osoittaa eteläisen Juudan valtakunnan olleen yhdessä Israelin pohjoisvaltion kanssa mukana sotatapahtumissa. Ai-noitakaan kuningasta ei mainita nimeltä tekstin meille säilyneessä osassa.

Syyrian ja Israelin välillä käytiin Vanhan testamentin mukaan 800-luvulla eKr. useita sota. Niiden joukosta uusi löytö on kuitenkin vaikea sovittaa johonkin tiettyyn Raamatun kertomukseen.

Useimmiten on viitattu Juudan kuninkaan *Asan*, Israelin kuninkaan *Baesan* ja Syyrian kuninkaan *Ben-Hadadin* keskinäisiin juonitteluihin (1 Kun. 15:16-22),

mutta piirtokirjoituksen mukaan sekä Israelin että Juudan kuningas näyttävät olleen samanaikaisesti Syyrian kuninkaan vihollisia.

T ekstilöydön julkaisijoiden mielestä todennäköisimmältä vaikuttaa oletttamus, että tekstin laati joku Syyrian kuninkaan sotapäällikkö, joka kuninkaansa käskystä valtasi Danin kaupungin. Kirjavyö vaiheiden jälkeen Israelin kuningas *Ahab* sai kaupungin takaisin noin 850 eKr. (vrt. 1 Kun. 20:34) ja murskasi tällöin syrialaisen hakkauttaman muistokiven.

Vaikka täsmällinen tapahtumien kulku jää epäselväksi, erityisen kiintoisa on Juudan kuningaskunnan, Daavidin huoneen, esiintyminen 800-luvun aramealaisessa tekstissä.

Tähän mennessä Daavidin nimeä tai hänen sukunsa hallitsemaa valtakuntaa ei tunnettu Raamatun ulkopuolelta. Tämä puutos on johtanut tutkimuksessa laajaan keskusteluun, jossa Daavidin ja hänen kuningassukunsa historiallisuus on perustellusti asetettu kysymyksen alaisiksi.

Uusi tekstilöytö edellyttää nyt uutta pohdintaa.

■ Kirjoittaja on Helsingin yliopiston seemiläisten kielten professori.

Oudon haudan arvoitus

HELSINGIN SANOMAT 24.12.1993

Tutkijat uskovat löytäneensä Pyhän Nikolauksen eli joulupukin haudan Turkin rannikon edustalla sijaitsevalta Väli-meren saarelta.

Tiedemiesryhmä tuli alun perin pienelle Gemilen saarelle tutkimaan antiikin aikaisia ympäristövahinkoja. Niiden sijaan se löysi sattumalta ennen tuntemattoman, varhaiskristillisen pyhiinvaelluspaikan.

Tutkittuaan 1 600 vuotta vanhoja perustuksia ryhmä vakuutti siitä, että kyseessä on Pyhän Nikolauksen alkuperäinen hauta. Pyhä Nikolaus oli 300-luvulla elänyt bysanttilainen piispa, joka nykyisin tunnetaan paremmin joulupukina.

Saarella on viiden kirkon ja 40 muun 300–500-luvulta periyvän kirkollisen rakennuksen rauniot. Lisäksi tutkijat löysivät ainakin 50 kristillistä hautaa sekä hämmästyttävän, 350 metriä pitkän uskonnollisia kulkeita varien rakennetun tien.

Kuusi avaintodistetta viittaa siihen, että Pyhä Nikolaus kuoli saarella ja että hänet haudattiin sen korkeimmalle paikalle, kallioon louhittuun kirkkoon.

Ensiksi: Kansainvälisen tiedejärjestön (Earthwatch) amerikkalaiset ja eurooppalaiset tutkijat ovat paljastaneet, että keskiajalla merenkulkijat kutsuivat paikkaa Pyhän Nikolauksen saareksi.

Toiseksi: Kirkko, jonka saarelle saapuvat pyhiinvaeltajat ensin nähtävät, oli ilmeisesti omistettu Pyhälle Nikolaukselle. Hänen nimensä on maallatu osittain raunioituneen rakennuksen seinään.

Kolmanneksi: Saari sijaitsee vain noin kolmenkymmenen kilometrin päässä Patarasta, jossa Pyhän Nikolauksen arvelaan syntyneen 200-luvun puolivälissä.

Neljänneksi: Kirkkojen ja hautojen sijainti uskonnollisen kulkeuden väylään nähden on tyyppillinen 300–500-luvun pyhimyshaudalle. Pyhä Nikolaus on ainoa tältä Turkin alueelta peräisin oleva pyhimys.

Viidenneksi: Arkeologiset jäännökset osoittavat, että rakennukset ovat peräisin juuri 300-luvulta. Pyhän Nikolauksen eli joulupukin arvelaan kuolleen vuonna 326.

Kuudenneksi: Saaren turkin-kielinen nimi on Gemile Adasi eli merimiesten saari, ja Pyhä Nikolaus oli ja on yhä merimiesten suojeluspyhimys.

Pyhän Nikolauksen oletetun hautakirkon rauniot sijaitsevat saaren korkeimmalla kohdalla, sata metriä merenpinnan yläpuolella ja kulkeuen väylän länsipäässä.

Kirkolle valittu rakennuspaikka oli erittäin kallioinen. Siksi osa kirkosta täytyi joutua kallion sisään, mikä lienee fuoitanut suuria vaikeuksia. Pyhimyksen ruumis haudattiin todennäköisesti alttarin alle, kirkon itäpäähän.

Pyhiinvaellusaluetta tutkivat historioitsijat arvelevat, että saari hylättiin vuonna 650 asukkaiden paetessa arabilaivaston uhkaa. He uskovat, että Pyhän Nikolauksen jäännökset siirrettiin tuolloin Myran kaupunkiin, joka sijaitti sisämaassa, 40 kilometriä saaresta itään. Itse asiassa Nikolaus oli tullut Myran piispana kuuluisaksi ihmisten tekijänä. Tähän asti on luultu, että Myra olisi ollut Pyhän Nikolauksen ensimmäinen hautapaikka.

Varhaiskeskiaikaisten kirjoitusten mukaan Nikolauksen pyhimyselämä alkoi melko pian hänen syntymänsä jälkeen. Elämänsä ensimmäisenä päivänä hänen sanotaan nousseen seisomaan kylpyammeessaan ja ylistäneen Jumalaa.

Legenda kertoo, että jo vauvana hän halusi paastota joka keskiviikko ja perjantai ja että hän aloitti teologian opintonsa viiden vuoden herkkä iässä.

Myran piispana hänen kerrotaan pelastaneen haaksirikkoisia merimiehiä hukkumasta ja syyttömiä vankeja rangaistuksiltaan. Mer-

kittävin teko hänen joulupukin uransa kannalta oli kuitenkin kulkutapussien lahjoittaminen kolmelle neitokaiselle. Heidän isänsä oli uhanut pakottaa heidät ilotyöksi, koska hän ei pystynyt maksamaan myyjäisiä. Pyhä Nikolaus heitti tyttöjen tietämättä ikkunasta sisään kolme isoa kulkutapussia, jotta nämä voisivat päästä säädylliseen avioon.

Tapauksen muistoksi kehittyi keskiajalla tapa antaa nimettömiä lahjoja Nikolauksen päivän aattona, 5. joulukuuta. Nikolauksesta, merimiesten ja matkailijoiden suojelijasta, tuli myös lasten suojeluspyhimys.

Kun läntisen Euroopan maat 1700-luvulla uudistivat kalentereina, Pyhän Nikolauksen päivä yhdistettiin joulukuun.

Hollannissa Pyhä Nikolaus tunnetaan Sinterklaasin nimellä. Hollantilaisten perustaman uuden Amsterdamin (myöhemmin New York) kautta Sinterklaasista tuli amerikkalaisten ja sitä tietä koko maailman tuntema lahjojen antaja, Santa Claus.

Turkissa, jossa joulupukin tarina alkoi 1700 vuotta sitten, eri puolilta maailmaa saapuneet historioitsijat ja arkeologit, heidän joukossaan japanilainen ryhmä, tutkivat pientä Gemilen saarta ja sen uutta joulupukkiyhtä.

"Löytö on jännittävä ja osoittaa tarkan historiallisen tutkimuksen merkityksen", sanoi Jenny Shepherd, Earthwatchin eurooppalaisen ryhmän jäsen.

Mutta mitä tapahtui lopulta joulupukin maallille jäännöksille? Jos ne haudattiin ensin Gemileen 300-luvulla ja sitten uudelleen Myraan vuonna 650, missä ne ovat nyt?

Vastaus on: Italiassa. Vuonna 1087 Etelä-Italiasta lähtenyt retkikunta kaappasi joulupukin, tai ainakin hänen luunsa – luultavasti suojellakseen niitä arabeilta. Luut tuotiin Bariin kaupunkiin, jossa ne yhäkin ovat.

David Keys
Kirjoittaja on englantilainen The Independent-lehden toimittaja.

MUINAISTUTKIJÄ

SUOMEN ARKEOLOGISEN SEURAN TIEDOTUSLEHTI

2/1994

Toimitus:

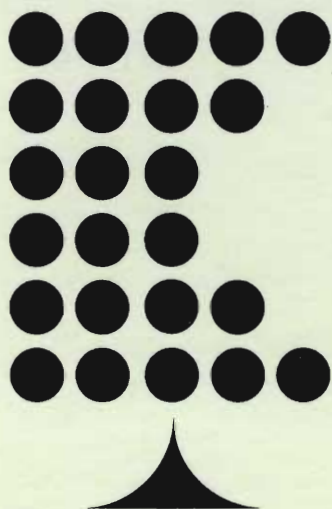
Helena Ranta, museovirasto, PL 913, 00101 Helsinki, puh. 191 - *40501.

Lauri Pohjakallio, vastaava toimittaja, Lounais-Hämeen museo, Wahreninkatu 12, 30100 Forssa. Puh. 916-55998.

Kannen kuva: Lauri Pohjakallio

*****

Ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Painos 120 kpl. ISSN 0781-6790.
YLIOPISTOPAINO, PIKAPAINO, Helsinki. 1994

KANSALLISEN
KULTTUURIN
JUHLAVUOSI 1994